

مروری بر فرصت‌ها و تهدیدهای اقتصادی ایران در پیوستن به سازمان جهانی تجارت (مطالعه موردی صنایع غذایی)

بهزاد احمدی

(دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران)

چکیده

در این مقاله پس از مرور مقدمه‌ای در خصوص WTO و وضعیت صنایع غذایی کشور؛ در قالب یک کار میدانی با استفاده از پرسش‌نامه‌ای که مبتنی بر نتایج مطالعات تجربی می‌باشد نظر متخصصین و دست‌اندرکاران را اخذ و پس از تجزیه و تحلیل در چارچوب ماتریس SWOT برخی فرصت‌ها و تهدیدهای اقتصادی عضویت در WTO برای صنایع غذایی کشور معرفی گردیده و راهکارهایی برای بهره‌برداری هر چه بهتر از فرصت‌ها ارائه شده است.

۱- مقدمه

جهانی شدن مجموعه‌ای از دگرگونی‌هاست که توانایی دولت‌ها را تحت تأثیر قرار داده و به همگرایی اقتصادی و فرهنگی در سراسر جهان منجر خواهد شد. سازمان جهانی تجارت (WTO)^(۱) از سال ۱۹۹۵ به عنوان یک نهاد بین‌المللی در معادلات جهانی با به عرضه گذاشتن و سعی در جهانی نمودن سرمایه‌گذاری، تولید و تجارت داشته و تمام بخش‌های اقتصادی را پوشش داده است. به نحوی که نه تنها با وضع قوانین و مقررات تجاری سعی در آسان‌سازی هر چه بیشتر تجارت بین کشورها را دارد، حتی فعالیت‌های بانکی، بیمه، حمل و نقل را در قلمرو خصوصی‌سازی و آزادسازی وارد کرده است. WTO این امکان را به همه کشورهای عضو می‌دهد تا در این راستا از ظرفیت‌ها و امکانات یکدیگر به‌نحو احسن استفاده کنند. از سازمان جهانی تجارت به عنوان نماد جهانی شدن یاد می‌کنند که برخوردار از یک نظام قاعده‌مند بین‌المللی، حدود ۹۵ درصد از حجم مبادلات تجاری جهان را تحت پوشش مقررات و قوانین خود در آورده است.^(۲) سازمان جهانی تجارت به سازمانی تأثیرگذار در قواعد و مقررات حاکم بر تجارت جهانی بدل شده است. به همین خاطر قوانین و مقررات تجاری آن همه کشورها را به عضویت در آن سازمان وادار می‌کند. در واقع

عدم عضویت در این سازمان به طور کامل باعث حذف اثرات موافقت‌نامه و مقررات آن نخواهد بود ولی با توجه به اینکه سازمان جهانی تجارت بهترین مقررات و رفتارهای خود را در تجارت با کشورهای عضو به کار می‌برد در حالی که در قبال کشورهای غیر عضو چنین تعهدی ندارد، لذا این الزام را برای کشورها بوجود می‌آورد که دیر یا زود به عضویت این سازمان درآیند. در حال حاضر ۱۴۹ کشور عضو رسمی سازمان جهانی تجارت هستند و ۲۷ کشور نیز درخواست عضویت در آن را دارند. هدف این مقاله این است که با استفاده از پرسش‌نامه‌ای که مبتنی بر نتایج مطالعات تجربی بوده؛ به روش میدانی فرصت‌ها و تهدیدهای عضویت ایران به WTO را با نگاه موردی به صنایع غذایی کشور استخراج و بدین ترتیب زمینه مطالعات تدوین راهبرد رافراهم آورده و راهکارهایی در زمینه استفاده از فرصت‌ها و تبدیل تهدیدها به فرصت ارائه نماید. جامعه آماری نیز متخصصین و سیاستگذاران مطلع در زمینه WTO و صنایع غذایی می‌باشد.

۲- مبانی نظری

نظریه تجارت آزاد مبتنی بر مکتب اقتصاد کلاسیک که اولین بار در کتاب ثروت ملل آدام اسمیت در سال ۱۷۷۶ میلادی تعریف گردید، هنوز هم پایه و مبنای استدلال طرفداران آزادسازی تجارت جهانی است. بر طبق نظریه آدام اسمیت چنانچه کشوری بتواند کالایی را ارزانتر از کشور دیگر تولید نماید و کشور مقابل نیز کالای دیگری را ارزانتر از کشور نخست تولید کند، هر یک از این کشورها در تولید کالایی که ارزانتر تولید کرده‌اند مزیت دارند. در واقع بر اساس این نظریه کافی نیست که کشورها صرفاً به تولید کالاهایی که دارای مزیت تولید مطلق هستند بپردازند، بلکه باید در تولید کالاهایی که حائز برتری نسبی نیز هستند، مشارکت داشته باشند. تمامی فعالیت‌های سازمان جهانی تجارت نشان می‌دهد که مصوبات این سازمان در جهت حداکثر سازی همکاری‌های اقتصادی

جدول (۱) - فرم ماتریس SWTO

فرصت‌ها (opportunities)		تهدیدها (Threats)
O1	T1	افزایش واردات محصولات صنایع غذایی را به دنبال خواهد داشت.
O2	T2	منجر به افول تولیدات صنایع غذایی داخلی خواهد شد.
O3	T3	موجب ورود تکنولوژی مدرن و با قیمت مناسب برای صنایع غذایی خواهد شد.
O4	T4	موجب توسعه صادرات محصولات غذایی ایران، بخصوص در محصولاتی که مزیت نسبی تر تولید آن‌ها وجود دارد.
O5	T5	امکان کسری زیاد تر توازن بازرگانی محصولات غذایی وجود دارد.
O6	T6	موجب پدید آمدن توزیع درآمدهای حاصل از صنایع غذایی در کشور خواهد شد.
O7		موجب تسهیل در جذب بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی در زمینه صنایع غذایی و انتفاع از آثار مثبت آن در بلندمدت خواهد شد.
O8		گسترش حیطه فعالیت موثر بخش خصوصی و جدیدیت بیشتر در خصوص سازی این صنعت را به دنبال دارد.
O9		دانش و تخصص شاغلین در صنایع غذایی را افزایش می‌دهد.
O10		موجب استفاده کامل از ظرفیت‌های تولیدی صنایع غذایی خواهد شد.
O11		موجب کاهش هزینه‌های تولید، توزیع، بازاریابی و فروش محصولات غذایی می‌شود.
O12		موجب حفظ و توسعه سهم بازار جهانی.
O13		سیاست‌های تجاری در بخش صنایع غذایی هدفمند خواهد شد.
O14		منجر به گسترش خدمات فنی، کمدها و سیستم‌های مدرن برای صنایع غذایی ایران خواهد شد.

ساخته نتایج تحقیق

۹- منافع (فرصت‌های) پیوستن ایران به سازمان جهانی تجارت برای صنایع غذایی
 ۱- دسترسی به بازارهای جهانی محصولات غذایی آسانتر شده و در نتیجه بازارهای جهانی جدیدی را به روی محصولات غذایی گشوده می‌شود.

الحاق ایران طبق مقررات WTO نمی‌تواند از یارانه‌ها و حمایت‌های دولتی برخوردار باشند. لذا در یک تحلیل کلی با استناد به سئوالات پرسش‌نامه و همچنین نظرات متخصصین نسبت به آن‌ها می‌توانیم منافع و تهدیدهای پیوستن ایران به سازمان جهانی تجارت بر صنایع غذایی کشور را به صورت زیر جمع بندی کنیم:

دامداری و کشاورزی انجام می گرفته و امروزه نیز کماکان این فعالیت در روستاها و در بین عشایر استمرار دارد. تغییرات اجتماعی دو قرن اخیر موجب افزایش تمایل و روی آوری خانواده‌ها به مصرف غذاهای فرآوری شده گردیده و صنایع غذایی را امروزه به صورت یکی از بزرگ‌ترین صنایع جهان در آورده است. صنایع غذایی با ویژگی‌های خاص خود جزء صنایع آغازین محسوب می‌شود، یعنی صناعی که در سطوح پایین هزینه‌ها جواب گوی نیازهای اساسی انبوه جمعیت جهان است. عمده ویژگی‌های این صنایع که آن را نسبت به سایر صنایع متمایز می‌سازد و یکی از دلایل عمده انتخاب آن برای موضوع مقاله نیز این‌ها بوده است، به شرح زیر خلاصه می‌شود:

- فصلی بودن مواد اولیه، فسادپذیری مواد اولیه، نوسانات و تغییرات تولید و قیمت در عرضه مواد اولیه
- توان بالای ایجاد اشتغال در بخش‌های تهیه مواد اولیه، خدمات برداشت و حمل و نقل، توزیع و فروش
- سرمایه‌گذاری نه چندان زیاد
- ارزشی کم
- توان بالای صادراتی
- سادگی فناوری و شیوه‌های تولید
- تأمین امنیت غذایی

۶- مروری بر صنایع غذایی و جایگاه آن در کشور

ایجاد صنایع غذایی در ایران به صورت کارخانه در اواخر قرن نوزدهم با احداث کارخانه قند کهریزک آغاز شد و به دنبال آن در سال ۱۳۰۹ شمسی صنعت کنسروسازی توسط یکی از مهاجرین ایرانی ساکن روسیه پایه گذاری گردید. (۵) صنایع غذایی ایران نسبت به عمر این بخش در جهان صنعت نوپایی بشمار می‌رود ولی یکی از رشته‌هایی است که به طور آشکار در آن مزیت نسبی وجود دارد که دلیل عمده آن تنوع آب و هوایی، وضعیت زراعی و باغی مناسب و تولید میوه به طور طبیعی در ایران است؛ به طوری که ایران جزء معدود کشورهایی است که دارای انار است و کیفیت انار آن در حدی است که هر ساله محصول آینده آن پیش خرید می‌شود. از دیگر مزیت‌های صنایع غذایی ایران می‌توان به نیروی انسانی ماهر و نیمه ماهر در بخش کشاورزی و صنایع جانبی اشاره کرد. بررسی‌های کشوری نیز حاکی از آن است که کشورهایمانند تایوان، کره جنوبی، هنگ کنگ و سنگاپور، با استفاده از نیروی کار به عنوان عامل فراوان تولید توانسته‌اند فرآورده‌های کارخانه‌ای و خدمات کارگر را تولید و صادر کنند و از محل درآمد آن نیازهای خود را مرتفع سازند. یکی از آن رشته فعالیت‌ها صنایع غذایی است که علاوه بر تأمین سطح بالایی از اشتغال، نقش در خور توجهی در تأمین تقاضای اساسی و اولیه جوامع دارد. اما صنایع غذایی ایران با وجود حدود ۷۵۰۰ واحد فعال کوچک و بزرگ که در نقاط مختلف کشور مشغول فعالیت است، تنها صنعتی است که می‌تواند جلوی بخش عظیمی از ضایعات ۳۰ درصدی بخش کشاورزی را بگیرد و مانع هدر رفتن غذای ۱۵ میلیون نفر در کشور شود. به علاوه می‌تواند اشتغال را با استفاده از روش‌های مدرن در تولید محصول استاندارد نقش داشته باشد چرا که با شرایط آب و هوایی مساعدی که داریم، محصولات ما در صورت رعایت استانداردهای کیفی می‌تواند در دنیا حرفی برای گفتن داشته باشد. (۶)

بنابراین صنایع غذایی می‌تواند در کمک به تأمین امنیت غذایی، صادرات، افزایش درآمد کشاورزان و اشتغال زایی نقش بسیار اساسی و تعیین کننده داشته باشد که این ویژگی در فرآیند الحاق به WTO از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۷- یافته‌های پژوهش

در این مقاله ابتدا با استفاده از نتایج مطالعات تجربی سایر کشورها و همچنین مطالعات کتابخانه‌ای موجود در این زمینه فرصت‌ها و تهدیداتی را که ممکن است در اثر الحاق به WTO پیش بیاید را استخراج و سپس آن‌ها را غربال نموده و تعدادی از آن‌ها را که در زمینه صنایع غذایی می‌تواند به عنوان نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید برای اقتصاد ایران تلقی شود را در چارچوب ماتریس SWTO تنظیم کردیم. سپس پرسش‌نامه‌ای تنظیم کرده و بین متخصصین، دست‌اندرکاران و مسئولین مطلع از موضوع عضویت در WTO و صنایع غذایی توزیع نموده و نتایج آن را در جدول (۱) دسته بندی کرده ایم.

۸- تجزیه و تحلیل یافته‌ها

همان‌طور که در جدول (۱) نیز نشان داده شده است، تعداد ۱۴ فرصت و ۶ تهدید و ۵ قوت و ۵ ضعف شناسایی شده است. اما چون موضوع مقاله شناخت فرصت‌ها و تهدیدهای اقتصاد ایران در صورت الحاق به سازمان جهانی تجارت می‌باشد، لذا سعی شده که تنها فرصت‌ها و تهدیدها را در قالب پرسش‌نامه بیاوریم و به نقاط قوت و ضعف نیز در سایر قسمت‌های مقاله اشاره کنیم. در نهایت پرسش‌نامه در اختیار مسئولین و صاحب‌نظران موجود در این زمینه قرار گرفته تا با استفاده از دیدگاه‌ها و نظرات آن‌ها، بتوانیم نتیجه را به صورت کمی درآورده و بتوانیم نتایج منطقی‌تر و واقعی‌تری را بدست بیاوریم.

در مجموع بیش از ۳۰ پرسش‌نامه در اختیار مسئولین و صاحب‌نظران موجود در این زمینه قرار دادیم و در نهایت پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها به جمع‌بندی نظرات آن‌ها در مورد تهدیدها و فرصت‌های احتمالی که اقتصاد ایران در صورت الحاق به سازمان جهانی تجارت با آن‌ها مواجه خواهد شد، پرداختیم. قابل ذکر است که نتایج این مقاله و فرصت‌ها و تهدیدهای استخراج شده و همچنین اطلاعات پرسش‌نامه در مرحله‌ای دیگر و به صورت مطالعه‌ای گسترش یافته می‌تواند مبنای تدوین استراتژی‌های کشور در الحاق به WTO از منظر صنایع غذایی قرار بگیرد. در این مقاله، صرفاً به دلیل محدودیت زمانی به معرفی فرصت‌ها، تهدیدها، نقاط قوت و ضعف بسنده می‌شود. نتایج در جداول (۲) و (۳) ارائه شده است.

لذا در یک تجزیه و تحلیل ساده از موارد بیان شده می‌توان گفت که درصد بیشتری از پاسخ‌دهندگان که در واقع از خبرگان موجود در این زمینه بشمار می‌آیند، با این فرصت‌ها و تهدیدات موافق هستند و کشور ما در صورت الحاق به WTO با این فرصت‌ها و تنگناها در کوتاه‌مدت و میان‌مدت رو به رو خواهد شد ولی همان‌طور که در جدول شماره (۲) هم مشاهده می‌شود، می‌توان گفت که فرصت‌هایی که در اثر الحاق ایران به WTO برای صنایع غذایی و شاید برای اقتصاد کشور ما پیش خواهد آمد، خیلی بیشتر از تهدیدهای اشاره شده در جدول شماره (۳) است و البته همه این موارد بر این فرض مبتنی است که صنایع غذایی ما در صورت

رتیب	فرصتها	جمع نظرات پاسخ دهندگان			
		کاملا موافق	موافق	تا حدودی موافق	بی نظیر
O ₇	موجب تسهیل در جذب بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی در زمینه صنایع غذایی و انتفاع از آثار مثبت آن در بلند مدت خواهد شد.	۵	۹	۵	۱
O ₈	گسترش حیطه فعالیت موثر بخش خصوصی و جدیدیت بیشتر در خصوص سازی این صنعت را بنیال دارد.	۵	۸	۶	۱
O ₉	دانش و تخصص شاغلین در صنایع غذایی را افزایش می‌دهد	۴	۱۰	۵	۱
O ₁₀	موجب استفاده کامل از ظرفیتهای تولیدی صنایع غذایی خواهد شد.	۳	۴	۴	۲
O ₁₁	موجب کاهش هزینه‌های تولید، توزیع، بازاریابی و فروش محصولات غذایی می‌شود.	۳	۸	۵	۲
O ₁₂	موجب حفظ و توسعه سهم بازار جهانی محصولات غذایی خواهد شد.	۴	۶	۶	۳
O ₁₃	سیاست‌های تحولی در بخش صنایع غذایی هدفمند خواهد شد.	۴	۷	۵	۱
O ₁₄	منجر به گسترش خدمات فنی، کمک‌ها و سیستم‌های مدرن برای صنایع غذایی ایران خواهد شد.	۵	۸	۴	۱

ماخذ: نتایج تحقیق

- ۲- ارتباط بیشتر با کشورهای خارجی شبکه توزیع وسیع‌تری را در اختیار می‌گذارد. بطوریکه با عضویت در سازمان جهانی تجارت ناگزیر به ارائه شفاف سیاست‌ها، قوانین و مقررات هستیم که این خود می‌تواند قدمی اساسی برای رفع انحصارات، رانت جویی‌ها و عدم هماهنگی‌های سیاستی باشد.
- ۳- موجب توسعه صادرات محصولات غذایی ایران، بخصوص در محصولاتی که مزیت نسبی در تولید آن‌ها وجود دارد، خواهد شد.
- ۴- باعث افزایش سطح کیفی محصولات در رقابت با تولیدات جهانی، افزایش بهره‌وری، ارتقاء کیفیت، مدیریت و تنوع نوآوری می‌شود.
- ۵- موجب تسهیل در جذب بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی و همچنین موجب ورود فناوری مدرن و با قیمت مناسب در زمینه صنایع غذایی می‌شود.
- ۶- حیطه فعالیت موثر بخش خصوصی بیشتر شده در نتیجه دانش و
- ۱- تهدیدهای پیوستن ایران به WTO برای صنایع غذایی
- ۱- موجب می‌شود که محصولات غذایی ارزان قیمت به وفور وارد کشور

نقاط ضعف (weaknesses)		نقاط قوت (Strengths)	
نداشتن ماکزله تولیدی مناسب	W1	داشتن مزیت نسبی و رقابتی در تولید برخی محصولات	S1
فنیسی و سستی بودن شیوه‌های تولیدی در کشور	W2	وجود نیروی انسانی فراوان	S2
عدم آشنایی مدیران و صادرکنندگان با بازارهای جهانی	W3	تنوع آب و هوایی کشور و داشتن زمین‌هایی با کیفیت مناسب	S3
غیرقابل رقابتی بودن بیشتر محصولات تولیدی ایران	W4	داشتن محصولات غذایی با طعم و کیفیت عالی	S4
بسته‌بندی غیراصولی مواد غذایی	W5		

ساخته بتلیح تحقیق

جدول (۲) - بتلیح میدانی

جمع نظرات پاسخ دهندگان					فرصتها	ردیف
مخالف	بی‌نظر	تا حدودی موافق	موافق	کاملاً موافق		
—	—	۲	۱۲	۴	باعث می‌شود که تسترسی به بازارهای جهانی محصولات غذایی آسانتر باشد	O ₁
۱	—	۱	۱۳	۵	بازارهای جهانی جدیدی را به روی محصولات غذایی خواهد گشود	O ₂
۱	—	۵	۱۰	۴	موجب ورود تکنولوژی مدرن و با قیمت مناسب برای صنایع غذایی خواهد شد	O ₃
—	—	۴	۷	۹	موجب توسعه صادرات محصولات غذایی ایران، بخصوص در محصولاتی که مزیت نسبی در تولید آنها وجود دارد	O ₄
—	۱	۹	۸	۲	موجب بهبود روابط سیاسی - اقتصادی و در نتیجه اثرگذاری بر روی صادرات محصولات غذایی خواهد شد	O ₅
۱	—	۴	۱۰	۵	موجب می‌شود محصولات غذایی باطرح، بسته‌بندی، کیفیت و طعم متناسب با سلیقه و نیازهای بازارهای جهانی تولید شود	O ₆

شده در قسمت منابع و مأخذ نیز در قسمت‌های مختلف مقاله استفاده کردیم.

دارد و تحلیل مزیت‌های نسبی مختلف موجود در این صنعت گویای وجود مزیت نسبی در این صنعت می‌باشد؛ بطوریکه از جمع بندی مطالعه میدانی مقاله این نتیجه حاصل می‌شود که تعداد فرصت‌های موجود برای اقتصاد ایران در زمینه صنایع غذایی به مراتب بیشتر از تعداد تهدیدهای آن است و نتایج نظرات پاسخ دهندگان نیز نشان دهنده صحت این مطلب است. همچنین با توجه به مزیت‌هایی که کشور ما دارد می‌تواند بسیاری از این تهدیدات را منتفی کرده و تبدیل به فرصت برای اقتصاد کشور نماید.

پی‌نوشت‌ها:

1 - World Trade Organization

- ۲- امیدبخش (۱۳۸۲)، ص ۱۲۱.
- ۳- مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، (۱۳۸۴).
- ۴- ملکی و دیگران (۱۳۶۹)، ص ۱۴.
- ۵- خبرنگار انجمن صنایع غذایی ایران (۱۳۸۲).
- ۶- فیضی (۱۳۸۴).

پیشنهادها

در حال حاضر اقتصاد ایران بیش از پیش، نیاز به توسعه تولیداتی دارد که ضمن بهبود وضع اقتصاد داخلی بتواند سبب افزایش صادرات غیرنفتی گردد. زیرا متکی بودن اقتصاد ایران بر درآمدهای نفتی و تأثیرپذیری این درآمدها از مسائل سیاسی، اقتصادی و بین‌المللی، آسیب‌پذیری و شکنندگی اقتصاد کشور را موجب شده است. در این بین صنایع غذایی علاوه بر نقش مهمی که در اقتصاد داخلی کشور دارد، می‌تواند تأثیر بسزایی در امر صادرات غیرنفتی داشته باشد. بنابراین در این مقاله پس از بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای موجود برای صنایع غذایی، پیشنهاداتی برای تقویت فرصت‌ها و تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها ارائه می‌شود:

- ۱- بازسازی و نوسازی و تجهیز واحدهای صنایع غذایی در آستانه ورود مؤثر به بازارهای جهانی و عضویت در (WTO)
- ۲- جایگزینی موانع غیر تعرفه‌ای با معادل تعرفه‌ای؛ چرا که موانع مختلف غیر تعرفه‌ای در کوتاه‌مدت سبب کنترل صادرات و واردات می‌شود ولی در بلندمدت واردکنندگان و صادرکنندگان راه‌حل‌های برخورد کارآمد با این موانع را پیدا می‌کنند.
- ۳- افزایش کیفیت محصولات تولیدی و انطباق آن‌ها با استانداردهای جهانی مورد پذیرش سازمان جهانی تجارت جهت دستیابی به مزیت رقابتی.
- ۴- ارتباط با تجار خارجی برای جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در واحدهای صنعتی
- ۵- اصلاح ساختارهای اداری و اصلاح قوانین دست و پا گیر و در مواردی متناقض
- ۶- سیاست‌های حمایتی و تشویقی دولت نباید باعث اتکا و وابستگی صنایع غذایی به این سیاست‌ها شود، بلکه استفاده از این سیاست‌ها باید در یک دوره زمانی مشخص جهت ایجاد انگیزه برای صادرات باشد (تور حمایتی باید توأم با تور ایمنی باشد).
- ۷- حضور مستمر و فعال واحدها در نمایشگاه‌های بین‌المللی و اعطای مشوق برای حضور مؤثر تولیدکنندگان در بازارهای خارجی
- ۸- ارتقای بهره‌وری کل عوامل تولید (TFP) صنایع غذایی به منظور افزایش رقابت‌پذیری و در نتیجه موفقیت در افزایش سهم بازارهای بین‌المللی.

نکته: در نوشتن این مقاله به خاطر نظم‌دهی به صورت مقاله، تنها در ذکر اعداد و ارقام و تعاریف به ذکر منبع پرداختیم و از سایر منابع ذکر

منابع:

- ۱- اسدی، علی اکبر، آثار الحاق ایران به WTO بر صنایع غذایی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۹.
- ۲- امیدبخش، اسفندیار، اقتصاد سیاسی نظام تجارت جهانی و تجارت خارجی ایران، ۱۳۸۴، مؤسسه انتشاراتی ایران، ص ۱۲۱.
- ۳- امین الهی، علی، "راه نجات صنایع غذایی تبدیلی صادرات است"، بررسی‌های بازرگانی، شماره ۱۵۳، ص ۴۷-۵۲، ۱۳۷۹.
- ۴- به سوی سازمان جهانی تجارت، ۱۳۸۴، گزارش تخصصی مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- ۵- خبرنگار انجمن صنایع غذایی ایران، ۱۳۸۲، شماره ۱۱، ص ۲.
- ۶- صفوی، بیژن، "گات و تحولات بین‌المللی، مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۷۴، ۱۳۷۶.
- ۷- صفوی، بیژن، "تئوری کلاسیک جدید محور همگرایی سازمان‌های بین‌المللی"، مجله زمینه، شماره ۵۵، ۱۳۷۷.
- ۸- صفوی، بیژن، "عضویت در WTO از منظر بخش کشاورزی"، زمینه، شماره ۵۹، تهران ۱۳۷۷.
- ۹- فرح‌بخش، ندا، "تجزیه و تحلیل توانمندی‌های تولیدی و صادراتی صنایع غذایی ایران"، پژوهش‌های بازرگانی، شماره ۱۹، ص ۳۴.
- ۱۰- فیضی، مرجان، "آثار الحاق ایران به WTO بر صنایع غذایی استان خراسان" ۱۳۸۴، ص ۸۵.
- ۱۱- "مروری بر نقش تجارت جهانی در فرآیند توسعه"، مؤسسه توسعه صنعت سرمایه‌گذاری ایران، ۱۳۸۴، شماره ۲۳ صص ۲۹ و ۲۶.
- ۱۲- ملکی، مرتضی، دختی، شهرام، صنایع غذایی، نگهداری غذا، نشر دانشگاهی شیراز، ص ۱۴، ۱۳۶۹.

جدول (۳) - نتایج میدانی

ردیف	تهنیدها	جمع نظرات پاسخ دهندگان			
		کاملاً موافق	موافق	تا حدودی موافق	بی نظیر
T ₁	افزایش واردات محصولات صنایع غذایی را بدنیال خواهد داشت.	۵	۱۲	۱	۲
T ₂	منجر به افول تولیدات صنایع غذایی داخلی خواهد شد.	۲	۵	۴	۴
T ₃	موجب می شود که صنعت غذایی ما در کوتاه مدت با میان مدت توان رقابتی خود را از دست بدهد.	۳	۴	۷	۱
T ₄	موجب ورشکستگی بیشتر بنگاههای دارای تکنولوژی قدیم و سنتی موجود در صنایع غذایی خواهد شد.	—	۴	۸	۳
T ₅	امکان کسری زیاد در تراز بازرگانی محصولات غذایی وجود دارد.	۲	۳	۱	۴
T ₆	موجب بدتر شدن توزیع درآمدهای حاصل از صنایع غذایی در کشور خواهد شد.	۱	۵	۵	۳

ماخذ: نتایج تحقیق

نتیجه گیری

دنیای پر چالش کسب و کار امروزی ما را مجبور می سازد تا همگام با سایر کشورها به سوی جهانی شدن گام برداریم. در این میان سازمان جهانی تجارت (WTO)، سازمانی است که هیچ مرزی را نمی شناسد و هر کشوری خواه ناخواه برای اینکه از دهکده جهانی تجارت عقب نماند، باید به عضویت این سازمان درآید. ایران نیز برای اینکه بخشی از جامعه جهانی تلقی شود، نیازمند آن است که اصول علمی حضور خود در اقتصاد جهانی را پذیرفته و همراه با آن گام بردارد. چون پذیرفته شدن ایران در سازمان جهانی تجارت جدا از پیامدهای آن برای صنایع و اقتصاد ایران، زمینه حضور ایران در عرصه تجارت بین الملل توسط جامعه جهانی به رسمیت شناخته می شود. کشور ما با داشتن آب و هوای متنوع و زمینه مناسب در عرضه محصولات کشاورزی و صنایع وابسته به آن می تواند قابلیت رقابت با بازارهای جهانی را در بلند مدت داشته باشد. صنایع غذایی ایران یکی از پر سابقه ترین صنایع در کشور و یکی از رشته های مهم صنعتی است که تعداد قابل توجهی واحد صنعتی را زیر پوشش خود

شده، منجر به افول تولیدات صنایع غذایی داخلی شود.
 ۲- موجب می شود که صنعت غذایی ما در کوتاه مدت یا میان مدت توان رقابتی خود را از دست بدهد.
 ۳- موجب ورشکستگی بیشتر بنگاههای دارای فناوری قدیم و سنتی موجود در صنایع غذایی شده در نتیجه باعث بیکاری، کاهش درآمد و کاهش قدرت خرید بخشی از جمعیت فعال کشور می گردد.
 ۴- باعث می شود که در کوتاه مدت واردات بیش از صادرات افزایش یافته و در نتیجه باعث ایجاد کسری زیاد در تراز بازرگانی محصولات غذایی شود.
 ۵- موجب بدتر شدن توزیع درآمدهای حاصل از صنایع غذایی در کشور می شود، بطوریکه عدهای سودهای کلانی را بدست خواهند آورد و عدهای دیگر نیز درآمد کمی خواهند داشت.
 ۶- افزایش هزینه های تولید در کوتاه مدت به دلیل تغییر ساختار تولید، ارتقای سطح کیفی نیروی کار و محصولات جهت رعایت استانداردهای بین المللی.

گذشتن دوره تغییرات هستند. ابزارهای جدید مالی و خدمات نوین مالی به سرعت هم در حجم و هم در تنوع در حال گسترش می‌باشند. روند مقررات زدایی از بخش بانکی نیز موجب تشدید رقابت و ابداع گردیده است، از جانب دیگر گستره زیاد اطلاعات و توانایی بنگاه‌ها برای تکرار استراتژی‌های سودآور، فشار دو چندان را بر بانک‌ها وارد می‌سازد تا در فضای رقابتی تری قرار گیرند.

گرچه طبیعت آینده با نا اطمینانی عجین است لیکن می‌توان، کثی از شاخص‌ها و فاکتورهایی که آینده بانکداری را تشکیل می‌دهد معرفی نمود.

آنچه مسلم است بانک‌های آینده خدمات و محصولات، فراتر از آنچه در بانکداری سنتی ارائه می‌گردد، عرضه می‌کنند. بانک‌های آینده، به جای تلاش برای خلق فرصت، در جستجوی فرصت در بازار خواهند بود. به علاوه بانک‌ها در آینده با سرعت بیشتری از فناوری جدید برای کنار گذاشتن سیستم عرضه سنتی استفاده می‌کنند تا بتوانند مشتریان را در مکان و زمانی که خواستند جذب نمایند. انتقال و تمایل به سمت ابزارهای الکترونیکی برای پردازش اطلاعات، پرداخت‌ها و ... با سرعت بیشتری ادامه خواهد یافت. یکپارچگی محاسبات و ارتباطات، تعریف جدیدی از بخش خدمات مالی ارائه خواهد داد، که خود سبب خلق دنیای جدیدی در بانکداری خواهد شد. در فناوری اطلاعات یا هر فناوری دیگری که معاملات را تسهیل کند نخواهد بود، بلکه می‌بایست آینده را در «فناوری ارتباطات»^(۲) جستجو نمود. (Siems & Klemme, ۱۹۹۶, ۹۷)

۲-۱- انقلابی در تقاضا

دو فاکتور اساسی که بخش خدمات مالی با آن مواجه خواهد بود عبارتند از: اول، مشتریان بر تقاضای کالاها و خدمات شخصی شده تأکید دارند و آن‌ها را سریعتر از گذشته تقاضا می‌کنند و دوم، دنیا به سمت انقلاب دانش پیش می‌رود. وقوع این دو روند به موازات یکدیگر سبب می‌گردد هر فرد با بانک خودش در هر مکانی در خانه، کار، مدرسه و یا اماکن عمومی به طور مجازی ارتباط برقرار نموده و تعامل کند، مشتریان نیز از هر وسیله‌ای که مناسب تر بدانند استفاده خواهند نمود؛ چه از طریق مراجعه حضوری و چه از طریق تلفن، رایانه، تلویزیون و ... به طور کلی انتظار می‌رود تا تغییرات زیادی در آینده رخ دهد که به برخی از آن اشاره می‌کنیم:

● ادامه روند مقررات زدایی از خدمات مالی: بخش خصوصی نقش عمده‌تری خواهد داشت و دولت دخالت کمتری در امور دارد. تعامل و همکاری قانون‌گذاری کشورهای مختلف برای کاهش مقررات در عرصه جهانی نیز افزایش می‌یابد؛

● افزایش خدمات مالی ارائه شده به مرم توسط مؤسسات مالی شامل بانک‌ها سرعت بیشتری به خود می‌گیرد؛

● افزایش روزافزون رقابت در بازارهای مالی مقررات زدایی شده نیز سبب افزایش خدمات و تعداد مؤسسات مالی جدید گردیده و از طرف دیگر مؤسسات مالی و بانک‌ها نیز در صدد گسترش فعالیت‌ها به

سطوح بالاتر و حتی سطح جهانی می‌باشند؛
● ادامه ابداعات فناوری به عرضه کنندگان خدمات مالی این امکان را می‌دهد تا با کنار رفتن مرزهای جغرافیایی، مشتریان بیشتری را در بازارهای گسترده تری پوشش دهند؛

● اغلب پیشرفت‌ها در عملکرد بخش بانکداری نتیجه تغییرات در ساختار این بخش خواهد بود، یعنی کاهش تعداد بانک‌ها و ادغام و افزایش شدید شعبه‌های آن موجب بهبود عملکرد بانک‌ها در سطح جهانی شده و خواهد شد و ... (Connell, ۲۰۰۳, ۱-۳)

بانک‌ها در مواجهه با این چالش‌ها با راه‌های مختلفی مواجهند؛ برخی بر فعالیت‌های سنتی بانکداری متمرکز می‌شوند، برخی دیگر تلاش دارند تا کنترل بخشی از معاملاتی که در بازار سرمایه رخ می‌دهد را به دست گیرند و سرانجام برخی بانک‌ها، بازارهای مالی را در فرآیند جهانی شدن دنبال نموده و به دنبال جهانی کردن فعالیت‌هایشان چه با اتکا به سرمایه خودشان و چه با ادغام با بانک‌های دیگر می‌باشند. رقابت در حال افزایش، بانک‌ها را به سوی تخصصی شدن در بخش مشخصی از فعالیت‌ها سوق می‌دهد، آن‌ها می‌کوشند تا در بازی پویایی نوآوری، کارآتر از دیگران عمل نمایند. در نتیجه عمده ترین چالشی که بانک‌ها در آینده با آن مواجهند، کارایی بیشتر و ساختار سازمانی رقابتی با سایر واسطه‌های مالی می‌باشد. (Canals, ۱۹۹۷, ۳۲۷-۸)

گزینه‌های استراتژیک پیش روی بانک‌ها بستگی به منابع آن‌ها و کشورشان دارد به گونه‌ای که کشورها حتی در حوزه‌های مشخص نظیر اتحادیه اروپا با چالش‌ها و فرصت‌های متفاوت از یکدیگر مواجهند. به عبارت دیگر تنوع در گزینه‌های استراتژیک فرا روی بانک نه تنها به ضعف‌ها، مهارت‌ها، منابع و شرایط فعلی بانک‌ها بستگی دارد، بلکه متأثر از مدل مالی‌ای که در آن فعالیت می‌کنند نیز خواهد بود. منظور از مدل مالی نیز چگونگی ترکیب و قالب‌بندی ساختار و به ویژه وزن نسبی بانک‌ها و بازارهای سرمایه می‌باشد. در یک سر طیف کشورهایایی که در آن‌ها بانک‌ها غالبند و در سر دیگر طیف کشورهایایی که بازارهای سرمایه وزن بیشتری از فعالیت‌های مالی را به خود اختصاص می‌دهند، قرار دارند. البته این دو دسته با سرعت در حال نزدیک شدن به یکدیگر هستند، یعنی در کشورهایایی چون ژاپن و آلمان که سهم غالب فعالیت‌های مالی بر عهده بانک است شاهد افزایش سریع بازارهای سرمایه هستیم و بالعکس.

آنچه از مطالعات و تجربیات کشورهای مختلف منتج می‌شود این است که تعمیم مدل‌های مالی از یک یا چند کشور به کشورهای دیگر بسیار خطرناک است. تغییرات بانکداری در کشورهای مختلف تأثیرات متفاوتی (بنابر مدل مالی موجود در کشورشان) برجای خواهند گذاشت. تعاملات و تکامل مدل‌های مالی و فعالیت‌های بانکی، کشورها را به سمت یک مدل التقاطی سوق می‌دهد که سه ویژگی عمده دارد:

● پذیرش عملی و قانونی بانکداری فراگیر به عنوان انعطاف پذیری مدل؛

● حضور رو به رشد بازارهای مالی در تأمین منابع شرکت‌ها به جای بانک؛